

"Cal mà dura per a aturar les matances"

La tensió i la violència interètniques entre hutus i tutsis viu un nou capítol, ara a Burundi. Vicenç Fisas, investigador del Centre Unesco de Catalunya, ha estudiat amb deteniment el conflicte i proposa un reguitzell de mesures per evitar un altre genocidi.

Vicenç Fisas és investigador sobre desarmament del Centre Unesco de Catalunya. Després de la catàstrofe humanitària de l'estiu del 1994 va escriure l'informe Rwanda. Història d'un genocidi programat, en què mira d'explicar les causes i la complexitat del conflicte interètnic entre els hutus i els tutsis, el mateix que ara sacseja Burundi.

—*La situació a Burundi és de "calma tensa". Les notícies que arriben no són d'una gran hecatombe, sinó de matances a comptagotes. Responen, com a Rwanda, a una estratègia de neteja ètnica?*

—De moment es tracta de sembrar el terror entre la població, i és cert que les matances són molt selectives. Les que duu a terme l'exèrcit tutsi, en minoria al país, afecten sobretot mestres, estudiants i religiosos, les persones que podrien crear una alternativa cultural; una nova elit hutu. D'una altra banda, els grups extremistes hutus que envolten l'ex-ministre de l'Interior el que fan és escampar la por entre el conjunt de la població per obtenir-ne el domini. També apunten, molt especialment, als tutsis dirigents que ocupen llocs clau de l'administració i de l'exèrcit.

—*L'exèrcit, doncs, rep ordres del govern o funciona a part?*

—L'exèrcit de Burundi, (100% tutsi a les altes esferes i format, en un 80%, per soldats d'aquesta ètnia) té molta autonomia. Tant els seus membres com els que conformen el govern, de majoria hutu, l'únic que pretenen és aguantar-se al poder.

—*Les declaracions dels presidents de Rwanda i Burundi, anteriors a la cimera de Tunis d'aquest mes, eren de voluntat de resoldre el conflicte i el problema dels refugiats. Són paraules vanes o tenen capacitat real de posar fi a l'actual situació de caos i de pre-guerra civil?*

—Passa una cosa similar a la de Rwanda. Es fan reunions tripartides entre els governs dels països dels grans llacs, les Nacions Unides i algunes agències humanitàries. I s'arriba a uns acords que han de ser decisius, però que després no es compleixen. Jo ja no tinc gaire confiança en aquestes iniciatives, tot i que em penso que ha d'haver-hi una solució regional.

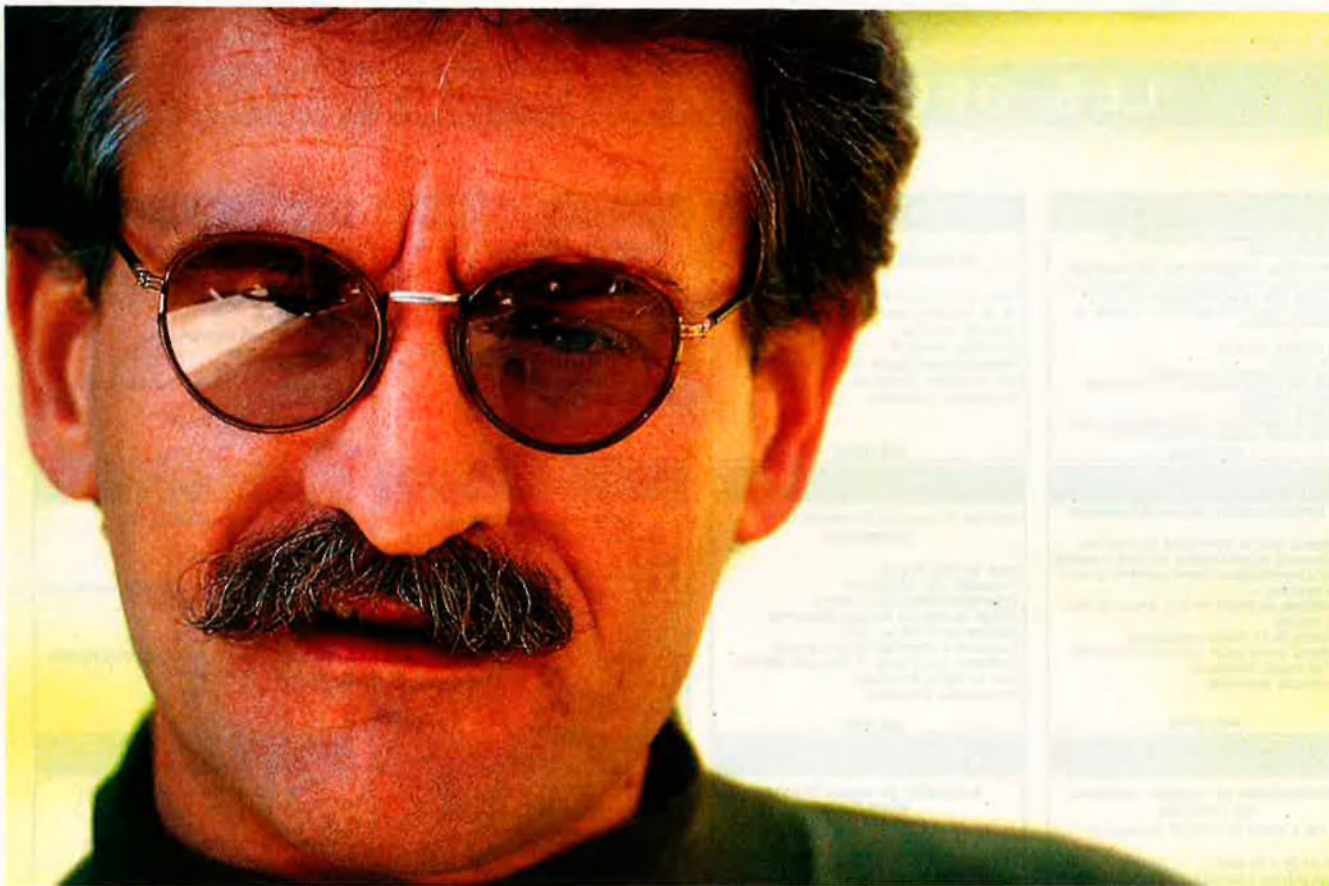
Perquè actualment no hi ha només el problema de Burundi i de Rwanda, sinó també el d'un ventall de minories ètniques que ningú no respecta i el dels vells refugiats de fa dècades que no han pogut tornar. La solució ha de ser global, però només arribarà si al darrere hi ha molta pressió.

—*Quina mena de pressió? Un enèsim desplegament de cascos blaus?*

—Allò que s'ha d'apel·lar és la capacitat que tenen alguns països, sobretot les ex-potències colonials i els Estats Units, de pressionar els països dels grans llacs. En el pla polític, abandonar la confiança que sovint dipositen en alguns dictadors i, des del punt de vista econòmic, condicionar l'ajuda exterior al compliment d'uns acords. Si això es feia, potser no caldria enviar-hi cascos blaus, una operació sempre molt complicada perquè no són forces entrenades específicament per a actuar en aquests llocs. Així, més val recórrer a uns altres mecanismes preventius, com ara abolir

"Actualment, no hi ha només el problema de Burundi i de Rwanda, sinó també el d'un ventall de minories ètniques que ningú no respecta i el dels vells de fa dècades que no han pogut tornar. La solució ha de ser global."

la tramesa d'armes a aquests països: encara que les armes no siguin el factor principal del conflicte, abolir-ne la tramesa és una mesura de control fàcil. O acabar l'entrenament militar exterior, donar els mitjans necessaris perquè les comissions d'investigació sobre les matances de Rwanda puguin funcionar i dotar els jutges del tribunal de mitjans per a actuar amb eficàcia i rapidesa i fer les detencions necessàries.

—De totes maneres, el genocidi de Rwanda es va fer a cops de matxet, i sobre això no hi ha embargaments que valguin.

—És cert, i justament comprovem, no tan sols a Rwanda i Burundi, sinó en alguns altres països africans, que l'arma blanca és l'instrument més popular per a dur a terme una matança. I això és més difícil de controlar, si bé sabem que molts d'aquests matxets s'importaven de la Xina.

—No seria més eficaç de tancar les emissores que escampen l'odi entre les ètnies?

—Sabem que a Burundi encara funciona una emissora de ràdio, i amb el precedent de la ràdio dels mil turons de Rwanda i la responsabilitat que va tenir en la propagació de l'odi contra els tutsis, és bastant incomprensible que no prenguin mesures idònies. S'ha de tenir en compte que només un 10% de la població, quasi tota ella urbana, entén el francès i llegeix diaris. La resta es manté informada a través de les ones que emeten en kirundi. Perquè és evident que els propòsits divisionistes no surten de la gent que viu al camp, sinó de grups d'hutus extremistes, que en aquest cas són els qui controlen la ràdio. L'exèrcit burundès, per la seva banda, també ha pres la justícia per compte seu, i té la connivència total d'un sistema judicial controlat per persones d'ètnia tutsi. Jo crec que una de les claus és de suprimir la impunitat d'alguns personatges fonamentals, que tenen unes responsabilitats molt concretes en aquestes històries, tant a Rwanda com a Burundi.

—Se'n saben els noms?

—La majoria són acusats. En el cas de Rwanda, pel Tribunal Internacional Penal, per la Comissió dels Drets Humans de les Nacions Unides, pels informes d'Amnistia Internacional i per Human Rights. Els uns són a Kenya, els altres al Camerun

i uns altres a França. Se sap perfectament on viuen i només molt de tant en tant es fa alguna detenció. Aquests mateixos són els que ara controlen la situació de Burundi, i com que gaudeixen d'impunitat total poden permetre's de mantenir aquestes dinàmiques de terror. Si aquests personatges tinguessin por, perquè se sentissin perseguits, es podrien adoptar més mesures de caràcter preventiu i s'obriria una escletxa d'esperança entre la gent.

—Ara que sembla que s'imposen les solucions segons criteris ètnics, se senten veus que proposen una Rwanda per als tutsis i un Burundi per als hutus, o al revés.

—I ho han acabat dient persones profundament convençudes de la perversitat de les neteges ètniques i partidàries de la recerca d'una solució justa per a aquests odis. Però és molt difícil de dur a terme. De primer perquè no són ètnies repartides al 50% sinó al 85% (hutus) i al 15% (tutsis). Què pots fer, agafar una regió molt petita i ficar-hi tots els tutsis? I com resols el problema dels incomptables matrimonis mixtos o de persones que tenen un fenotip tutsi però que són hutus? Mai no podrà ser una solució definitiva, ni tan sols provisional.

—Quin futur pot tenir aquest conflicte?

—No sóc optimista, perquè ens trobem en un procés d'aprenentatge de qüestions que en el futur podrien ser fonamentals per a prevenir situacions semblants. Tot el que és política de prevenció de conflictes encara és vist amb molt poca seriositat. Tothom en parla i surten documents molt interessants, però dur-ho a terme de veritat, introduir-ho en la pràctica política, necessita canvis d'hàbits polítics molt perversos. El comerç d'armes, per exemple, que tot i no ser el més important, és el més pedagògic.

Vicenç Fisas.
L'investigador sobre desarmament ha indagat en les causes del conflicte interètnic de Rwanda. (foto: Carme Puértollas)

Isabel Galí